

Консистенція ендосперму – один із важливих показників якості зерна пшениці від якого залежать його круп'яні та борошномельні властивості. Висока склоподібність вказує на високий вміст білка та клейковини. Склоподібність - це видова і сортова ознаки зерна.

За показником склоподібності зерно досліджуваних сортів мало наступні дані: Фаворитка – 52-56%; Розкішна – 60-64%; Тітона – 62-64%.

Показники, що характеризують хлібопекарські властивості зерна по ствердженню, багатьох авторів, значною мірою залежать від кількості та якості білкового комплексу[3]. Чим більше білку, тим вищі хлібопекарські якості. Якість клейковини в значною мірою залежить від температури і забезпеченості рослин вологою в період дозрівання зерна.

За даними наших спостережень, вміст клейковини в зерні досліджуваних сортів

ЛІТЕРАТУРА

1. Моргун В. В. Зимо-и морозостойкость современных сортов озимой пшеницы / В. В. Моргун. // Физиология и биохимия культурных растений. –К., Вища школа, 2000. – Т. 32, - №4. –С. 255-260.
2. Гумат калия-натрия с микроэлементами и его применение. Методические указания для самостоятельного изучения. – М.: Колос, 2004. – 27 с.
3. Високоякісне зерно пшениці формується восени / І. Броцак. // Вільне життя. - №76 (15188). – 2010. – С. 24-30.

УДК.635.15

ВЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН НА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ РЕДЬКИ ОЛІЙНОЇ

М.В. Радченко

Вивчено вплив регуляторів росту рослин: Емістиму С, Вимпелу і Гумату натрію на енергію проростання та лабораторну і польову схожість насіння редьки олійної. Кращі результати одержано при обробці насіння Вимпелом та Гуматом натрію (перевищення над контролем по лабораторній схожості становило відповідно 14,0 та 6,4 %, а по польовій – 13,2 та 5,0 %).

Ключові слова: регулятори росту, енергія проростання, польова схожість, редька олійна.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Прогнозування урожайних властивостей насіння з метою виявлення кращих партій посівного матеріалу є важливою проблемою в сільському господарстві [1]. Кожна насінина має певні біологічні властивості, які визначають її якість. Ці відмінності можуть бути як морфологічного, так і фізіологічного характеру. Навіть у межах одного сорту, в тому числі й у самозапильних рослин, одна насінина біологічно відрізняється від іншої, зберігаючи загальні ознаки сорту [2].

Залежність між показниками насіння та його урожайними якостями вивчали багато дослідників, але й до сьогодні щодо цього немає єдиної думки.

Однією з перспективних рослин для північно-східного Лісостепу України є редька олійна, яка вирощується як олійна та кормова культура. Використовується на зелений корм, для випасання, як силосна культура. Поширення в Україні набула порівняно недавно, в основному в післявоєнні роки.

Однією з проблем вирощування редьки олійної в господарствах є низька польова схожість, що в свою чергу призводить до низької

коливається від 23,2 до 28,7%. Найменший вміст виявився у цінного сорту Фаворитка – від 23,2 до 25,9%.

Сильні пшениці, Розкішна та Тітона, мали значно вищий вміст клейковини, особливо слід відзначити сорт Тітона (26,1 - 28,7%), що свідчить про стійкість прояву їх генетичних властивостей.

Всі сорти активно реагували на азотне підживлення та стимулятор росту і за головними показниками мали повноцінне зерно третього класу, а сорт Тітона при сумісній дії азотного живлення та гумату калію-натрію (5 варіант) можна віднести до другого класу якості.

Висновки. Як сильні, так і цінні сорти озимої пшениці позитивно реагують на одночасне внесення гумату калію-натрію та азотного живлення, що проявилось у підвищенні врожайності від 39,0 до 59,0ц/га з високими показниками якості зерна.

урожайності. Тому, така обставина дала поштовх до нових засобів підвищення польової схожості, а саме використання регуляторів росту.

Стан вивчення проблеми. Регулятори росту рослин – це природні або синтетичні сполуки, які здатні викликати в організмі рослини зміни в обміні речовин, керувати їх ростом і розвитком. Це своєрідний допінг, який інтенсифікує синтез РНК і білків. Вони посилюють імунну стійкість рослинного організму до несприятливих умов, а також до вірусних, бактеріальних і грибних захворювань, сприяють підвищенню білків та вітамінів. В умовах північно-східного Лісостепу України при екстремальних умовах зволоження та температурного режиму, використання регуляторів росту рослин є виправданим, так як сприяє поліпшенню проходження процесів живлення і водоспоживання. Але стимулятори росту не вивчались на редьки олійній. За словами С. П. Пономаренко (1998), використання регуляторів росту надає можливість спрямовано регулювати найважливіші процеси в рослинному організмі, найповніше реалізувати потенційні можливості сорту, закладені в геномі природою та селекцією. З 1995 року, вперше було отримано дозвіл Держкомісії України на використання

створених регуляторів росту рослин у сільському господарстві та успішні їх випробування у виробничих умовах, було отримано значну кількість позитивних результатів на основних сільськогосподарських культурах.

Редька олійна із-за певних проблемних елементів технології вирощування немає широкого розповсюдження в Україні, проте завдяки попиту на її продукцію з боку переробників, вона є перспективною олійною культурою.

Формування цілей статті. Основною метою досліджень було вивчення впливу сучасних регуляторів росту на посівні якості насіння редьки олійної.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження був сорт редьки олійної Либідь. Досліди проводили в лабораторії кафедри рослинництва та на полях ННБК Сумського НАУ. Дослідження проводились протягом 2010-2011 років. Ґрунти дослідного поля представлені чорноземами потужними важкосуглинковими середньогумусними на лесовидному суглинку. Кількість гумусу в орному шарі становить до 4,1 %, бонітет ґрунту 79 балів. Реакція ґрунтового розчину близька до нейтральної. Польові досліди були закладені рендомізованим способом, повторність триразова. Площа облікової ділянки складала 25 м² [3].

Використовували такі регулятори росту: "Вимпел" у концентрації 10 мл на 0,5 л води, "Емістим С" – 1 мл на 0,2 л води, "Гумат натрію" 20 г на 5 л води. До складу "Вимпелу" входять поліетіленоксиди та солі гумінових кислот.

"Емістим С" – біорегулятор росту рослин широкого спектру дії – продукт біотехнологічного вирощування грибів-епофітів із кореневої системи лікарських рослин. "Гумат натрію" представляє собою комплекс рухомих сполук гумінових і фульвокислот з азотом, фосфором, калієм, мікроелементами [4].

У лабораторному досліді було виявлено суттєвий вплив використання стимуляторів росту на рівень енергії проростання (табл. 1).

Як видно з таблиці 1, найвищий рівень енергії проростання у варіанті з обробкою насіння Вимпелом – 57,6 %. В той час як на варіантах з Гуматом натрію та Емістимом С – 45,4 та 36,4 %, відповідно.

Зростання лабораторної схожості насіння відмічено у всіх варіантах, проте показники відрізнялись залежно від регулятора росту (табл. 2).

Аналізуючи дані таблиці 2, ми можемо побачити, що найвища лабораторна схожість насіння редьки олійної складала при використанні Вимпелу – 91,7 %, що на 14,0 % більше, ніж у контрольного варіанту. Найбільший відсоток в цьому варіанті також нормально розвинених проростків з довжиною корінця 0,5-1,0 см – 58,2 %. Таблиця 2

У варіантах з Гуматом натрію (84,1 %) та Емістимом С (80,3 %) лабораторна схожість також була вищою на 6,4 та 2,6 %, ніж у контрольного варіанту. Перевіркою в польових умовах доведено позитивний вплив регуляторів росту на польову схожість насіння (табл. 3).

Таблиця 1

Вплив обробки насіння водним розчином регуляторів росту на енергію проростання редьки олійної, %

Показник	Варіанти, %			
	контроль	Вимпел	Гумат натрію	Емістим С
Енергія проростання	30,5	57,6	45,4	36,4

Залежність лабораторної схожості насіння редьки олійної від обробки його водним розчином регуляторів росту, %

Регулятори росту	Кількість проростків, шт.		Лабораторна схожість, %
	нормально розвинених, довжиною 0,5-1,0 см, %	нормально розвинених, менше 0,5 см і недорозвинених, %	
Контроль	39,2	38,5	77,7
Емістим С	47,2	33,1	80,3
Вимпел	58,2	33,5	91,7
Гумат натрію	52,2	31,6	84,1

Таблиця 3

Залежність польової схожості насіння редьки олійної від обробки регуляторами росту, %

Регулятори росту	Період від посіву до появи сходів, днів	Польова схожість, %
Контроль	10	68,2
Емістим С	9	70,8
Вимпел	7	81,4
Гумат натрію	7	73,2

Як бачимо, польова схожість насіння редьки олійної у варіанті з Вимпелом перевищувала контрольний варіант на 13,2 %; з Гуматом натрію – 5,0 %; з Емістимом С – 2,6 %. Потрібно відмітити, що спостерігалась найбільша дружність сходів в польовому досліді у варіантах з Вимпелом та Гуматом натрію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ижик Н. К. Полевая всхожесть семян / Н. К. Ижик. – К.: Урожай, 1976. – С. 111.
2. Овчаров К. Е. Физиология формирования и проростания семян / К. Е. Овчаров. – М.: Колос, 1971. – С. 95.
3. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов. – М.: Агропромиздат, 1985. – 351 с.
4. Добрива Дім Сад Город. Органічне мінеральне добриво, стимулятор росту рослин [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dimsadhorod.com>index.php>.

УДК 633.1:635.65

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ БОБОВИХ КУЛЬТУР НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА УРОЖАЙНІСТЬ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

О.М. Данильченко

Наведено результати досліджень застосування бактеріальних препаратів та мінеральних добрив в технології вирощування бобових культур. Встановлено позитивний вплив передпосівної обробки насіння ризогуміном і поліміксобактерином на фоні мінерального живлення $N_{60}P_{60}K_{60}$ на продуктивність та урожайність культур.

Ключові слова: кормові боби, горох, ризогумін, поліміксобактерін, чина, сочевиця, інокуляція.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед актуальних проблем аграрного виробництва чільне місце посідає питання, пов'язане з дефіцитом рослинного білка, виробництво якого в світі становить лише 1,8 млн. тон, що зобов'язує аграріїв шукати шляхи вирішення даної проблеми. Частково задовольнити потребу у рослинному білку можливо за рахунок вирощування високобілкових культур, до яких належать: горох, кормові боби, чина та сочевиця [1].

В умовах північно-східного Лісостепу України, серед зернобобових культур найбільш поширеними є горох та кормові боби. Посіви гороху в Сумській області складають 7475 тис. га, кормових бобів 379 га, а валові збори зерна - 109,5 тис. ц, та 7,6 тис. ц відповідно [2, 3].

Цінні високобілкові культури сочевиця та чина все ще залишаються малопоширеними і недостатньо вивченими в даному регіоні [4].

Враховуючи перспективність вирощування зернобобових культур, постала необхідність у вивченні окремих елементів агротехніки вирощування, зокрема передпосівної обробки насіння бактеріальними препаратами та удобрення [5].

Стан вивчення проблеми. Важливу роль для бобових культур відіграє правильне поєднання основного удобрення та передпосівної обробки насіння. Внесення основного мінерального добрива не завжди повністю забезпечує потреби рослин в елементах живлення протягом вегетації. Нестача мінеральних елементів особливо загострюється в період формування генеративних органів. Наприклад, азот при внесенні на початку вегетації кормових бобів та гороху не зберігається в ґрунті до фази цвітіння, саме тоді,

Висновки. Результати досліджень свідчать, що обробка насіння регуляторами росту Вимпелом та Гуматом натрію є ефективним прийомом покращення посівних якостей редьки олійної сорту Либідь.

коли цей елемент особливо потрібний рослинам. Тому, в системі удобрення бобових культур ми застосовували допоміжний спосіб – передпосівну обробку насіння бактеріальними препаратами (ризогуміном та поліміксобактерином) [6, 7].

Ризогумін покращує розвиток рослин завдяки фіксації атмосферного азоту виділення в ґрунт природних стимуляторів росту і вітамінів, сприяє активізації ростових процесів, посилює імунітет рослин, покращує санітарний стан ґрунту. Активний компонент - азотомобілізуючі бульбочкові бактерії *Rhizobium leguminosarum* штам 31 [8]. Поліміксобактерин покращує фосфорне живлення рослин, сприяє збільшенню урожайності та покращенню якості зерна. Основа препарату - фосформобілізуючі бульбочкові бактерії *Bacillus polymyxa* KB [9, 10].

Повноцінне забезпечення елементами живлення бобових рослин на первинних фазах розвитку створює основу для формування високого врожаю та підвищення його якості та сприяє охороні довкілля [2].

Формування цілей статті. Мета досліджень є встановлення закономірності процесу формування елементів продуктивності бобових культур залежно від різних видів бактеріальних препаратів та фонів мінерального живлення в умовах північно-східного Лісостепу України.

Викладення основного матеріалу. Експериментальна частина роботи виконувалася на базі науково-виробничого центру Сумського НАУ протягом 2009 -2011 рр. В польових умовах дослідні ділянки закладали у відповідності з загальноприйнятими методиками [11]. Площа облікової ділянки становила 20 м². Повторність чотириразова. Розміщення варіантів – систематичне.